

OBSAH

1.	ZDRAVOTNÍ PÉČE O PRACUJÍCÍ	11
1.1	Organizace a úkoly zdravotní péče o pracující a závodní zdravotnická péče (<i>V. Váňa</i>)	11
1.1.1	Organizace zdravotní péče o pracující	11
1.1.2	Zřizování závodních zdravotnických zařízení	14
1.1.3	Druhy závodních zdravotnických zařízení	15
1.1.4	Normativy pro vybavování a úhrady nákladů při zřizování a provozu závodních zdravotnických zařízení	17
1.1.5	Pomocná závodní zdravotnická zařízení	22
1.1.6	Pracovní náplň závodního a pověřeného obvodního lékaře a závodní sestry	23
1.2	Úkoly organizací v péči o zdraví pracujících (<i>J. Černý</i>)	24
1.2.1	Zákoník práce	24
1.2.2	Nařízení vlády č. 54/1975 Sb., kterým se provádí zákoník práce	26
1.2.3	Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu	27
1.2.4	Vyhláška č. 45/1966 Sb., o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek	28
1.2.5	Povinnosti organizací v souvislosti s posuzováním zdravotní způsobilosti k práci	29
1.3	Úkoly odborových orgánů v závodech v péči o zdraví pracovníků (<i>J. Černý</i>)	30
1.3.1	Úkoly závodního výboru ROH	30
1.3.2	Úkoly komise národního pojištění	31
1.3.3	Spolupráce komise národního pojištění se závodním obvodním lékařem	32
1.4	Úkoly odborových orgánů v péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci (<i>J. Černý</i>)	34
1.4.1	Úkoly závodních (dílenských) výborů základních organizací ROH	34
1.4.2	Odborový aktiv bezpečnosti práce v závodech	35
1.4.3	Spolupráce komise bezpečnosti a ochrany zdraví při práci se závodním obvodním lékařem	36
2.	ČINNOST ZÁVODNÍHO OBVODNÍHO LÉKAŘE	37
2.1	Hygienická a protiepidemická činnost závodního obvodního lékaře (<i>Z. Jiráček, V. Plesník</i>)	37
2.1.1	Hygiena práce v praxi závodního lékaře	37
2.1.2	Kategorizace pracovišť	41
2.1.3	Náplň práce závodního lékaře v epidemiologii	43
2.1.3.1	Úkoly na úseku epidemiologické prevence	43
2.1.3.2	Úkoly na úseku epidemiologické represe	48
2.1.4	Úkoly hygienické služby ve spolupráci se závodním obvodním lékařem	51
2.1.5	Hygienická a epidemiologická dokumentace	52
2.2	Zdravotní výchova pracujících a spolupráce s útvary ČSČK v závodech (<i>J. Šnajdr</i>)	53
2.2.1	Zdravotní výchova pracujících	53
2.2.2	Spolupráce s útvary ČSČK v závodech	54
2.3	Preventivní prohlídky a dispenzarizace pracujících (<i>J. Šnajdr, V. Váňa</i>)	55

2.3.1	Preventivní prohlídky pracujících	55
2.3.1.1	Vymezení preventivních prohlídek pracujících	55
2.3.1.2	Plánování a provádění preventivních prohlídek pracujících	56
2.3.1.3	Vstupní lékařské prohlídky a prohlídky v rámci náboru	57
2.3.1.4	Povinné preventivní periodické lékařské prohlídky	59
2.3.1.5	Mimořádné preventivní prohlídky	62
2.3.1.6	Výstupní a následné preventivní prohlídky	64
2.3.1.7	Jednotné preventivní prohlídky pracujících	64
2.3.1.8	Přehled lhůt povinných periodických prohlídek	66
2.3.2	Ostatní preventivní prohlídky pracujících	67
2.3.2.1	Preventivní prohlídky řidičů motorových vozidel, trolejbusů a tramvají	67
2.3.2.2	Preventivní prohlídky dárců krve	68
2.3.2.3	Preventivní prohlídky účastníků tělovýchovné, sportovní a branné sportovní činnosti	68
2.3.2.4	Preventivní prohlídky žadatelů a držitelů zbrojního průkazu k používání střelné zbraně	69
2.3.2.5	Preventivní prohlídky čs. občanů před cestou do zahraničí a po návratu z epidemiologicky závažných oblastí	70
2.3.2.6	Preventivní prohlídky cizích státních příslušníků	72
2.3.2.7	Preventivní prohlídky v rámci opatření proti přenosným nemocem	73
2.3.2.8	Úhrady a poplatky za preventivní lékařské prohlídky	74
2.3.3	Dispenzární péče (<i>V. Váňa</i>)	75
2.3.3.1	Definice a závaznost používání	75
2.3.3.2	Okruh dispenzarizovaných a jejich výběr	75
2.3.3.3	Dispenzární péče poskytovaná závodním nebo pověřeným lékařem	76
2.3.3.4	Seznam pracovišť poskytujících při některých chorobách dispenzární péči	82
2.4	Posudková činnost obvodního lékaře (<i>D. Kíka</i>)	84
2.4.1	Úvod	84
2.4.2	Výkon posudkové činnosti	85
2.4.3	Příznání pracovní neschopnosti	86
2.4.4	Lékařská poradní komise	87
2.4.5	Ukončení pracovní neschopnosti	88
2.4.6	Odvolací řízení při dočasné pracovní neschopnosti	88
2.4.7	Evidence práce neschopných a rozborů nemocnosti a úrazovosti spojené s pracovní neschopnosti	89
2.4.8	Dozor nad dodržováním léčebného režimu práce neschopnými	90
2.4.9	Posudková činnost pro účely sociálního zabezpečení	90
2.4.10	Odškodňování bolestného a ztížení společenského uplatnění	92
2.4.11	Účelové deformace	93
2.5	Zabezpečení první pomoci na závodech (<i>L. Thiel</i>)	94
2.5.1	Zásady pro organizaci první pomoci	95
2.5.2.	Úkoly závodního obvodního lékaře při zabezpečování první pomoci na závodech	97
2.5.3	První pomoc v dolech	98
2.5.4	Havarijní plán závodu	99
2.5.5	Postup při likvidaci zdravotních následků hromadného neštěstí	99
3.	FYZIOLOGIE PRÁCE (<i>A. Prošková</i>)	101
3.1	Základní pojmy	101
3.1.1	Člověk a výkon	101
3.1.2	Adaptace	102
3.1.3	Únava	103
3.1.4	Režim práce a odpočinku	104

3.2	Pracovní činnost	105
3.2.1	Tělesná práce	106
3.2.2	Práce vyžadující neuromotorickou koordinaci	107
3.2.2.1	Pracovní poloha vstoje	108
3.2.2.2	Pracovní poloha vsedě	109
3.2.2.3	Kombinovaná pracovní poloha	110
3.2.2.4	Přecházení - chůze	110
3.2.2.5	Vnucené pracovní polohy	110
3.2.3	Racionalizace práce	110
3.3	Práce náročné na smyslové orgány	111
3.3.1	Zrak	111
3.3.2	Sluch	112
3.3.3	Statokinetické čidlo	112
3.3.4	Ostatní smyslové orgány	112
3.4	Duševní práce, psychická zátěž, tvořivá práce, pracovní stres (<i>J. Gebhart</i>)	113
3.4.1	Duševní práce	114
3.4.2	Tvořivá práce	115
3.4.3	Psychická zátěž	115
3.4.4	Pracovní stres	117
3.5	Měření pracovní výkonnosti a její posuzování	117
3.5.1	Stanovení nároků pracovní činnosti	118
3.5.2	Množství energie spotřebované na práci	118
3.5.2.1	Odhad výdeje energie podle tabulek	118
3.5.2.2	Metoda nepřímé kalorimetrie	118
3.5.2.3	Orientační metoda podle dechové frekvence	119
3.5.2.4	Orientační metoda podle tepové frekvence	120
3.6	Základy funkčního vyšetření oběhu a dýchání	120
3.6.1	Spirometrie	120
3.6.2	Respirační funkce	122
3.6.3	Vyšetření kardiiovaskulárního systému při pracovní zátěži	123
3.6.3.1	Zátěžové testy	123
3.6.3.2	Step test	124
3.6.3.3	Vyšetření na bicyklovém ergometru	126
3.7	Využití fyziologie práce v praxi závodního lékaře	127
3.7.1	Profesiogram	127
4.	POŠKOZENÍ ZDRAVÍ Z PRÁCE	129
4.1	Nemoci z povolání, profesionální otravy a jiná poškození na zdraví z práce (<i>V. Váňa</i>)	129
4.1.1	Definice a základní pojmy	129
4.1.2	Hlášení, evidence a odškodňování	131
4.2	Nespecifická poškození zdraví z práce (<i>V. Váňa, M. Navrátil, J. Gebhart</i>)	133
4.2.1	Lékařská definice	133
4.2.2	Právní úpravy pro posuzování nespecifických poškození zdraví z práce	133
4.2.2.1	Akutní infarkt myokardu	133
4.2.2.2	Akutní výhřez meziobratlové ploténky	134
4.2.2.3	Onemocnění vznikající nebo podstatně se zhoršující vlivem pracovního prostředí na pracovištích v hornictví	134
4.2.3	Kardiiovaskulární choroby	136
4.2.4	Onemocnění dýchacího ústrojí	136
4.2.5	Onemocnění pohybového ústrojí	137
4.2.6	Onemocnění kůže	138

4.2.7	Onemocnění ostatních ústrojí	139
4.3	Profesionální psychopatologie v práci závodního a územního obvodního lékaře (J. Gebhart)	139
4.3.1	Adaptace k práci a pracovní situaci	141
4.3.2	Selhání z hlediska jedince	143
4.3.3	Hraniční poruchy adaptace	145
4.3.4	Působení fyzikálních, chemických a biologických vlivů v pracovním prostředí na psychiku člověka	146
4.4	Hygiena práce a nemoci z povolání v zemědělství (V. Váňa)	149
4.4.1	Hygienická problematika rostlinné výroby	149
4.4.1.1	Přehled účinků chemických látek používaných v zemědělství	150
4.4.1.2	Základní požadavky na bezpečnost práce s chemickými látkami v země- dělství	152
4.4.2	Hygienická problematika živočišné výroby	152
5.	BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI	154
5.1	Základní pojmy (V. Váňa)	154
5.1.1	Pracovníci	155
5.2	Státní odborný dozor nad bezpečností a ochranou zdraví při práci (V. Váňa)	155
5.2.1	Orgány hygienické služby	156
5.2.2	Český úřad a inspektoráty bezpečnosti práce	157
5.2.3	Orgány státní báňské správy	158
5.2.4	Orgány státního dozoru na požární ochranu	159
5.2.5	Orgány státního odborného dozoru na drahách, v silniční dopravě, v ci- vilním letectví, plavbě a ve spojích	159
5.2.6	Orgány státního odborného dozoru v resortech ministerstev národní obransy, vnitra a spravedlnosti	161
5.2.7	Orgány státního odborného dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení	162
5.3	Požadavky na bezpečnost a hygienu práce (V. Váňa)	162
5.3.1	Umístění a uspořádání staveb a výrobních budov a hygienické požadavky na stroje a technická zařízení	162
5.3.1.1	Provozovny bez denního světla	163
5.3.1.2	Hygienické požadavky na stacionární stroje a technická zařízení	164
5.3.2	Mikroklima, větrání, klimatizace a vytápění pracovišť	165
5.3.3	Denní a umělé osvětlení pracovišť	168
5.3.3.1	Denní osvětlení pracovišť	169
5.3.3.2	Umělé osvětlení pracovišť	169
5.3.3.3	Barevná úprava pracovního prostředí	170
5.3.4	Ochrana před hlukem, ultrazvukem a vibracemi	172
5.3.5	Ochrana před zářením	177
5.3.5.1	Ultrafialové záření	177
5.3.5.2	Ultračervené záření	178
5.3.5.3	Lasery	178
5.3.5.4	Ionizující záření	180
5.3.5.5	Elektromagnetické záření	183
5.3.6	Ochrana před prachem	184
5.3.7	Ochrana před chemickými škodlivinami	187
5.3.8	Ochrana před biologickými škodlivinami	192
5.3.9	Osobní ochranné pracovní prostředky	193
5.3.10	Ochranné nápoje	195

5.4	Ochrana a bezpečnost práce žen, těhotných, matek dětí do 9. měsíce a mladistvých (A. Prošková)	196
5.4.1	Ochrana a bezpečnost práce žen, těhotných a matek dětí do 9. měsíce	196
5.4.1.1	Práce zakázané pro ženy	197
5.4.2	Noční práce žen	199
5.4.3	Materiální pracovní prostředí žen	199
5.4.4	Ochrana a bezpečnost práce mladistvých	201
5.4.4.1	Zákazy práce a pracovišť pro mladistvé	201
5.5	Pracovní úrazy (J. Černý)	204
5.5.1	Pojem pracovního úrazu	204
5.5.2	Evidence a registrace pracovních úrazů	206
5.5.3	Druhy pracovních úrazů	207
5.5.4	Hlášení pracovních úrazů	207
5.5.5	Odpovědnost za škodu na zdraví při pracovních úrazech a nemocech z povolání a povinnost náhrady při jejich zavinění	208
5.5.6	Regresní náhrady při pracovních úrazech	210
6.	METODIKA PREVENTIVNÍCH LÉKAŘSKÝCH PROHLÍDEK PRACUJÍCÍCH NA RIZIKOVÝCH PRACOVÍŠTÍCH (A. Fuchs, V. Váňa)	212
1.	Onemocnění z olova a jeho slitin a sloučenin	213
	A. Olovo a jeho slitiny a anorganické sloučeniny	213
	B. Tetraetylolovo	217
2.	Onemocnění z fosforu a jeho sloučenin	218
	A. Fosfor a jeho anorganické sloučeniny	218
	B. Trikrezylfosfát	219
	C. Organické fosforové pesticidy	220
3.	Onemocnění z fluóru a jeho sloučenin	222
4.	Onemocnění ze rtuti a jejích amalgámů a sloučenin	223
	A. Kovová rtuť a anorganické sloučeniny	223
	B. Organické sloučeniny rtuti	225
5.	Onemocnění z arzenu a jeho sloučenin	226
6.	Onemocnění z manganu a jeho sloučenin	228
7.	Onemocnění z kadmia a jeho sloučenin	229
8.	Onemocnění z vanadu a jeho sloučenin	231
9.	Onemocnění z chrómu a jeho sloučenin	232
10.	Onemocnění ze sirouhlíku	234
11.	Onemocnění ze sirovodíku	235
12.	Onemocnění z oxidu (kysličníku) uhelnatého	237
13.	Onemocnění z kyanových sloučenin	238
	A. Anorganické sloučeniny	238
	B. Organické sloučeniny	240
14.	Onemocnění z benzenu a jeho homologů	241
	A. Benzen	241
	B. Toluén, xylen, styren (vinylbenzen), etylbenzen	243
15.	Onemocnění z nitrosloučenin a aminosloučenin benzenu nebo jeho homologů a jejich odvozenin	244
	A. Nitrosloučeniny benzenu a jeho homologů včetně jejich odvozenin	244
	B. Aminosloučeniny benzenu a jejich deriváty	247
	C. Karcinogenní aromatické aminy	249
16.	Onemocnění z halogenovaných uhlovodíků	250
	A. Trichlóretylén a tetrachlóretylén (perchlóretylén)	250
	B. Metylchlorid	252
	C. Tetrachlóřmetan	253

	D. Ostatní halogenované alifatické a aromatické uhlovodíky	254
17.	Onemocnění z dusičných esterů glycerolu a dusičných esterů jiných látek mastné řady	256
18.	Onemocnění z látek bojových	258
	A. Organofosfáty	258
	B. Látky zpuchřující	258
	C. Kyanovodík a chlórkyan	258
	D. Látky dusivé	258
	E. Arziny	258
	F. Látky slzotvorné	258
19.	Onemocnění z ionizujícího záření a ze záření s obdobným biologickým účín- kem	259
20.	Onemocnění z elektromagnetického záření	263
21.	Onemocnění kožní rakovinou způsobenou škodlivinami, které vyvolávají rakovinu	264
22.	Kožní onemocnění účinkem škodlivin, které jsou v přímé souvislosti s vý- konem zaměstnání a kde bylo nutno vyloučit styk se škodlivinou	266
23.	Onemocnění rakovinou plic z radioaktivních látek	272
24.	Onemocnění přenosnými a parazitárními nemocemi	274
	A. Tuberkulóza	274
	B. Ostatní infekční onemocnění	275
25.	Tropické choroby přenosné a parazitární	276
26.	Nemoci přenosné ze zvířat na lidi buď přímo, nebo prostřednictvím pře- nášečů	278
27.	Onemocnění vyvolané prací ve stlačeném vzduchu	280
	A. Kesonáři	280
	B. Potápěči	281
	C. Práce v přetlakových komorách	283
28.	Onemocnění kostí, kloubů, svalů, cév a nervů končetin způsobené při práci s vibraujícími nástroji a zařízeními	283
29.	Onemocnění kostí, kloubů, šlach a nervů končetin z dlouhodobého nadměr- ného a jednostranného zatížení	286
30.	Onemocnění loketního nervu z mechanických vlivů	288
31.	Onemocnění dolních dýchacích cest a plic způsobené hliníkovým prachem z hliníkových slitin (zaprášení plic hliníkem - fibróza plic)	289
32.	Onemocnění dolních cest dýchacích a plic z berylia a jeho sloučenin	290
33.	Onemocnění zaprášením plic prachem obsahujícím oxid křemičitý (silikóza, silikotuberkulóza) včetně uhlokopské pneumokoniózy	292
34.	Onemocnění zaprášením plic azbestovým prachem (azbestóza)	295
35.	Onemocnění při výrobě tvrdokovů	296
36.	Onemocnění dolních dýchacích cest a plic škodlivými účinky Thomasovy moučky	298
37.	Asthma bronchiale	299
38.	Porucha sluchu způsobená hlukem	300
39.	Onemocnění šedým zákalem (žárovou kataraktou)	303
40.	Onemocnění nystagmem v těžkých a složitých tvarech (uhlokopů)	304
41.	Rozedma plic foukačů skla a hudebníků na dechové nástroje	305
42.	Těžké hyperkinetické dysfonie, uzlíky na hlasívkách nebo těžká nedomy- kavost hlasívek, které jsou trvalé a které znemožňují výkon povolání, kladoucí- ho zvýšené nároky na hlas; těžká fonastenie	306
43.	Bronchopulmonální nemoci způsobené prachem z bavlny (byssinóza)	308
44.	Vnější alergické alveolitidy a jejich následky způsobené vdechováním organíc- kých prachů typu farmářské plice	309